

Albert Camus'nün Varoluşçuluk, Yabancılaşma ve Absürd Kavramlarının Jean-Paul Sartre Özelinde Sinema Anlatıları Üzerinden Okunması

Albert Camus' Concepts of Existentialism, Alienation and Absurd Reading by Jean-Paul Sartre on the Basis of Cinema Quotations

Selim BEYAZYÜZ^a

^a Arş. Gör. Düzce Üniversitesi, Düzce Türkiye.
selimbeyazyuz@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-8384-8992

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 22.05.2020

Düzeltilme tarihi: 12.06.2020

Kabul tarihi: 22.06.2020

Anahtar Kelimeler:

Varoluş,
Yabancılaşma
Absürd,
Felsefe,
Sinema

ÖZ

20. Yüzyıl'da yapılan savaşlar, birey psikolojileri üzerinde derin etkilere sebep olmuştur. Bununla birlikte toplumsal yaşamda makineleşen ve mekanikleşen hayata ayak uydurmakta zorlanan birey, kendini yalnız, korku içerisinde, topluma yabancı ve aldatılmış hissetmiş, böylece varoluşunu sorgulamaya başlamıştır. Bu anlamda varoluşçu felsefe, bireyin tehdit altında olduğu, anlamsız bir varlık haline geldiği, topluma uyum sağlayamaması neticesinde yabancılaştığı, benliğini kurtarmak ve özüne ulaşmak istediği bir zamanda ortaya çıkmıştır. Camus'nün varoluşçu felsefesi, köklerinden kopmuş, geçmişe ve geleceğe dair güvenini yitirmiş, topluma ve kendine yabancılaşmış, mutsuz fakat ileri derece düşünebilme yetisine sahip bireyin kendini oluşturma çabası olarak değerlendirilebilir. Kendine ve topluma yabancılaşan, benliğini yitirme tehlikesiyle karşı karşıya olan birey için bir başkaldırı söz konusudur. Bu başkaldırı bireyin kendini toplumdaki gelenekten ve genel geçer yargılardan soyutlaması yoluyla gerçekleşmektedir. Varoluşçu felsefenin genel geçer yargı, gelenek ve toplumdaki bir kopuş olduğu ve varoluşçu sinemanın da adı geçen olgularla paralel seyir izlediği söylenebilir. Bu anlamda Luchino Visconti'nin anlatılarının temelinde, toplumsal değerlerden kopuş ve bireyin kendini bulma çabasının izlerini görebilmek mümkündür. Buradan hareketle çalışmanın temel amacı, varoluşçu felsefenin öğretileri doğrultusunda Camus'nün yabancılaşma, başkaldırı ve absürd kavramlarının, yönetmenliğini Luchino Visconti'nin yaptığı *The Stranger (Lo Straniero)* anlatısı üzerinden okunmasıdır. Çalışma kapsamında Visconti'nin *The Stranger* filmi söylem çözümlemesi yöntemine göre incelenmiştir. Analiz sonucunda yönetmenin anlatısıyla Camus'nün varoluşçuluk, yabancı, absürd ve başkaldırı kavramlarının kesiştiği noktalar irdelenmiştir.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 22.05.2020

Received in revised form: 12.06.2020

Accepted: 22.06.2020

Keywords:

Existence,
Alienation,
Absurd,
Philosophy,
Cinema.

ABSTRACT

Wars of the 20th century lead to deep effect on individual psychology. However individual had difficulty in keeping up with the mechanized and mechanized life in social life and they felt lonely, fearful, alien and deceived to society. So he began to question their existence. In this sense existentialist philosophy emerged at a time when the individual feels under pressure, becomes an insignificant entity, alienated because he could not adapt to society, he wants to save his self and reach his essence. Camus' existentialist philosophy can be considered as degenerated, lost their trust in the past and the future, alienated to society and himself, an effort of self-creation of an unhappy but capable of thinking highly. There is an rebellion for the individual who is alienated to himself and the society, and who faces the danger of losing himself. The rebellion come through when the individuals himself isolated from the society, tradition and general judgements. It can be said that the existentialist philosophy is general judgment, tradition, social ostracism and also existentialist cinema follows a parallel course for these facts. In this sense, on the basis of Luchino Visconti's narratives, it is possible to see the traces of the detachment of the individual and her efforts to find himself. So, the main purpose of this study is to examine "The Stranger (Lo Straniero)" movie which is directed by Luchino Visconti within the framework of Camus's concepts of alienation, rebellion and absurd. The study has been examined with respect to Visconti's movie "The Stranger" discourse analysis method. As a result, the points where Camus' existentialism, foreign, absurd and rebellion concepts intersect with the film of the director are examined.

Atf Bilgisi / Reference Information

Beyazyüz, S. (2020). Albert Camus'nün Varoluşçuluk, Yabancılaşma ve Absürd Kavramlarının Jean-Paul Sartre Özelinde Sinema Anlatıları Üzerinden Okunması. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6 (1), Yaz, s.300-313.

1. Giriş

20. Yüzyıl, 18. ve 19. Yüzyıllar'da bireye verilen vaatlerin tutulmadığı, savaşlar sonucunda değersizleşen bireyin, toplumsal, ekonomik ve siyasal anlamda hayal kırıklığına uğradığı yüzyıldır. 18. Yüzyıl'da teknolojinin gelişmesi ve makineleşmeyle birlikte bireyin yaşam standartlarının daha da yükseleceğine olan inanç, izleyen yüzyıllarda yıkılmış, sanayinin ilerlemesiyle birey kendini daha karmaşık bir durum içerisinde bulmuştur. Varoluşçular, bireyi içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmayı amaçlamışlardır. Bu anlamda Camus de eserlerinde bireye bir çıkış yolu göstermeye çalışmaktadır. Camus, bireyin içinde bulunduğu absürd durumdan kaçamayacağını, bundan dolayı yaşayabildiği kadar çok yaşaması gerektiğini savunmaktadır. Camus'ye göre birey ne intihara ne de Tanrı'ya bağlanmalıdır çünkü Tanrı dünyadaki asıl kötülüğün sebebidir. Kalıplar, kurallar, hayatın sonunda ölüm olması insanın mutlu olmasını engellemekte ve dolayısıyla birey hayatına ve her şeye yabancılaşmaktadır.

Buradan hareketle çalışmada varoluş kavramı, varoluşun özden önce geldiğini öne süren ve varoluşçu felsefenin önemli temsilcilerinden biri olan J. Paul Sartre'in görüşleri üzerinden açıklanmış, Camus'nün varoluşçu felsefe içerisindeki yeri tartışılmıştır. Bireyin kendine, dünyaya, eylemlerine ve topluma yabancılaşması Hegel ve Marx'ın görüşleri çerçevesinde irdelenmiştir. Camus'nün hayatın saçmalığı (absürd) kavramı ve ona göre bu durumdan kurtulmanın yolları olan umut, intihar ve başkaldırı kavramları ele alınmıştır.

Sinema, yalnızca bir estetik yapı değil aynı zamanda toplumsal olay, buhran, sıkıntı ve toplumsal dönüşümlerden etkilenen bir yapıdadır. Bu noktadan hareketle yabancılaşma, varoluş, absürd ve hayatın anlamsızlığı olgularını konu edinen Luchino Visconti'nin yönetmenliğini yaptığı *The Stranger (Lo Straniero)* (1967) filmi, sosyal ve kültürel araştırmalar içerisinde kullanılan, konuşma ve metinler aracılığıyla anlam ürünleri ile ilgilenen *söylem analizi* yöntemine göre incelenmiştir.

2. J. P. Sartre ve Varoluşçuluk

Varoluşçuluk kavramına etimolojik açıdan bakıldığında *varoluş/varolma* kavramı, *l'existence* adından türemiştir. Daha sonra sıfatların eklenmesiyle *existential-varoluş* ile ilgili anlamlar kazanmıştır (Karakaya, 2004:23).

Varoluşçuluk birçok düşünür tarafından savunulmuş olsa da kavramın tanımı üzerinde uzlaşamamıştır. Varoluşçuluk, Weil'e göre bir bunalım, Mounier'ye göre umutsuzluk, Hamelin'e göre bunaltı, Banfi'ye göre kötümserlik, Foulque'ye göre saçmalık felsefesidir. Bu düşünürler varoluşçuluğu tanımlamaktan öte belli bir yanına parmak basmaktadırlar (Sartre, 1999:7).

Varoluşçuluk, temel olarak, var olma sorununu insan olma sorunuyla birleştirerek bireyin kendisine yabancılaşmadan kendi özgürlüğü içerisinde var olmasını isteyen felsefi akım olarak tanımlanabilir (Kaufmann, 1997:46).

Varoluşçuluk soyut kavramlarla ilgilenmez, dünyada var olanla ilgilenir. Varoluşçuluğa göre birey için tek kalkış ve dayanak noktası kendisidir. Bireyin ana aktör olduğu felsefe, iyiyi amaçlamakta ve bireyi var eden eylemleri konu edinmektedir. Bundan dolayı varoluşçuluk bireyi eyleme çağırmaktadır (Foulque, 1998: 43). Sartre'a 1998a:131) göre "*aktif bir devrimci için Tanrısız Ekzistansiyalizm'den daha elverişli bir felsefe biçimi olamaz.*

Varoluşçu felsefenin kökenleri 19. Yüzyıl'da Biran'a, 17. Yüzyıl'da Pascal'a, Ortaçağ'da St. Bernard ve St. Augustin'e ve oradan da Sokrates'e kadar uzanmaktadır. Ancak modern anlamdaki ana temelini Soren

Kierkegaard oluşturmuştur. Varoluşçuluk daha sonra Almanya’da Husserl’in fenomenoloji ekolüne geçerek dinci egzistansiyalizm ve dinsiz egzistansiyalizm olarak iki kola ayrılmıştır: Dinci (Hıristiyan) egzistansiyalizm; Alman filozof Karl Jaspers ile başlamış, Fransız Gabriel Marcel, İsviçreli Karl Barth gibi filozoflar tarafından da desteklenmiştir. Bunun yanında Kierkegaard da bu gruba dâhil edilebilir. Dinsiz (tanrıtanımaz) Egzistansiyalizm; Friedrich Nietzsche ile başlamış ve Martin Heidegger ile devam etmiştir. Fransa’da özellikle de Jean-Paul Sartre’la birlikte bir moda haline almış ve tüm dünyaya yayılmıştır (Safa, 2007:57). Sartre, Nietzsche, Kierkegaard ve Heidegger’in bahsettiği değişik felsefi temaları yeniden ele almış ve bütün eserlerinde insanlık durumlarını işlemiştir. Ayrıca, kendinden önceki varoluşçularda görülmeyen; insan bedeni, cinsellik ve özneler arası konularla da ilgilenmiştir (Karakaya, 2004:18).

20. Yüzyıl’da yaşanan savaşların yol açtığı toplumsal bunalımlar karşısında varoluşçu filozoflar gözlerini insana ve onun varoluşsal problemlerine çevirmişlerdir. İki büyük dünya savaşı geçiren ve insani değerlerini yitiren Avrupa halklarının yaşadığı toplumsal bunalım karşısında isyan bayrağını dalgalandıran varoluşçu filozoflar dikkatlerini insana ve insan sorunlarına çekmişlerdir (Çiçek, 2003:175). Varoluşçu felsefe filozofları bireyin savunmasız ve umutsuz durumuna çare olabilmek için insan odaklı düşünceler ortaya atmışlardır.

20. Yüzyıl’da popülerleşmiş bir insan felsefesi olarak varoluşçuluk akımı Birinci ve İkinci Dünya savaşları, sanayileşme, kentleşme gibi olgularla ilişkilidir. Buna göre Antik dünyanın insanı, kendisini evrenin bir parçası olarak görmekteyken, Ortaçağ insanı, kendini Tanrı’ya ve Tanrı’nın gücüne bağlamıştır. Yeniçağ insanı ise aklın ve insan iradesinin gücüne inanarak bir ilerleme içerisinde olduğunu düşünmektedir. Ancak günümüzde birey artık bu iyimser dayanakları kaybetmiş durumdadır (Akarsu, 1994:188). 20. Yüzyıl’da yaşanan savaşlar ve toplumsal bunalımlar, iki büyük dünya savaşını dâhil olmadıkları halde yaşayan bireyleri gerçeklikten uzaklaştırmış, hayatın monoton, kişisel olmayan, başkalarının kurduğu istikamette giden bir yapıya sokmuş, değerlerini kaybetmelerine ve toplumsal bir bunalım yaşamalarına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra bireyin yaşadığı yalnızlaştırıcı, sefil, çaresiz ve aşağılayıcı durum varoluşçuların isyan bayrağını çekmesine neden olmuştur (Çiçek, 2003:173-182). Avrupa halkları, sanayileşme ve teknolojinin gelişmesiyle refaha ulaşacağına inanmaktaydı. Ancak sanayileşme ve teknolojinin gelişmesi birey için faydadan çok zararlı olmuş, bu anlamda bireye verilen sözler tutulamamıştır. İki büyük dünya savaşı sonrası umutsuzluğa kapılan birey, modern dünyanın düşlediği gibi olmadığını görmüş, içinde yaşadığı dünyaya yabancılaşmış, isyan felsefesi olarak adlandırılan varoluşçuluğa yönelmiştir.

Varoluşçuluk kavramının Jean- Paul Sartre ile anılması neredeyse zorunludur. Sartre’ın varoluşçuluk kavramına yaklaşımı diğer düşünürlere göre farklıdır O’na göre (Sartre,1999:9; Magill, 1992:11) nesnenin bir *öz*ü (*essence*) ve bir de *varlığı* (*existence*) vardır. Çoğu düşünürce göre öz önce, varoluş sonra gelmektedir ancak varoluşçuluk bunun tersini iddia etmektedir. İnsan -ama yalnız insanda- varoluş özden önce gelmektedir. Bu tanıma göre insan önce vardır, sonra kendini oluşturur. İnsan özünü kendi yaratmaktadır. Bunu da dünyaya atılarak, orada acı çekerek, başkaldırarak yapar.

Sartre, varoluşçu felsefenin en önemli temsilcilerinden kabul edilmektedir. Sartre, varoluşçuluğu felsefe yapıtlarının yanı sıra geniş kitlelere ulaşabilen roman, deneme ve eleştirileri ile de ortaya koymuştur. Sartre’ın görüşleri Heidegger ve Husserl’in görüşlerinin kesişme noktasındadır. Sartre, birey için varoluşun özden önce geldiğine inanmakta ve bununla hayatımızda ne yapılması gerektiğini anlatan bir yaratıcı tarafından ortaya konmuş ilahi fikir ya da değer olmadığını ifade etmektedir. Buradan hareketle Sartre’e göre birey hayatında hiçbir nesnel forma sahip olmadığı için özgürdür. (Taşdelen, 2010:16). Buna göre Tanrı, gelenek, görenek, normların olmadığı bir ortamda birey her türlü değerden bağımsız olarak özgür olabilir. Ancak insanın özgür olmadığını farkına varması *sıkıntı* vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu insanın imkânlarla sınırlı olduğunun bir ifadesidir. Sartre’a göre insan manasız bir evrenin içine fırlatılmış, sorumlu ancak yalnız bir varlıktır (Magill, 1992: 83-84). Ancak varlık ise iki çeşitten oluşmaktadır: ilki, *kendi başına varlık* (*en soi*), ikincisiyse *kendisi için varlık* (*pour soi*). Kendi başına varlık, değişmeyen, her zaman sabit kalan cansız nesnelere. Varlığı kendisiyle aynı olandır. Kendisi için varlık ise eksik, kalıcı ve belirsizdir. Bilinç ya da bilinçli olma anlamına gelmektedir. Bilincinin özelliği de onun sürekli olarak kendisinin ötesinde olmasıdır. Yani insan kendi düşüncesiyle

kendini aşarak geleceğe doğru yönelebilmektedir (Barrett, 2003: 246).

Bir şeyin bilincinde olmak, bilincinde olunan şeyin farkında olmak demektir. Ancak bu ikincil farkındalık bir şeyin birincil farkındalığında saklıdır. Bilinç bu yolla kendi nesnesi haline dönüşmez, sadece başka bir şeyin bilincinde olmak olarak kavranır. Varlığın kendinden farklı bir varlık biçiminde olması bir varlık şeklidir. Varlığın neyse hala o olmak zorunda olduğu şeklidir. Yani, olmadığı şey olan ve olduğu şey olmayandır. Diğer yandan bilincin nesnesi olduğu şeydir, tamamen oradadır, tamamen verili şekilde kendinden hiçbir ayrımı yoktur. Varlığın bu iki şekli ve onun nesnesi pour-soi ve en-soi tamamen bir tezatlık oluşturmamaktadır. Bilinç açık bir şekilde verili nesnel dünyayı gerektirmektedir. Sadece orada var olandan bir ayrılış şeklinde var olabilir. Bilinç bağımsız ve kendi kendine yeterli olan dünyadan çıkartılamaz ancak dünya bu bilinçten çıkartılabilir. Bilinç, birincil ve bağımsız olduğu için değil, dünyaya bir hiç olarak geldiği için ve orada olan dünyaya verildiği için çıkartılabilir. Bilinç bundan dolayı nesnel dünyayla ilişkidir ve ona bağımlı olmak zorundadır. Diğer yandan dünyadan farklı bir şey de değildir; çünkü bu kendi başına bilinç için bir nesne bir en-soi olur. Dünyadan farklı bir şekilde sürekli olarak kendini yeniler. Böylelikle en-soi ve pour-soi bir araya getirilemez bir ayrımla ilişkili varlık şekilleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Blackham, 2005:114-115).

Sartre için varoluşçuluk, bireyin ayrıcalıklı varlığı varlıkbilimsel alanda araştırma konusu olarak seçmek ve insanbilim başlığı altında birleştirerek disiplinlerle temel ilişkileri kendisine soru edinmektir (Sartre, 1998b:20). Buradan hareketle birey, bir gösterinin ortasında kendini sahnede bulan aktörlere benzetilebilir. Kendisine verilmiş senaryodan hangi rolü oynadığına ya da yazarın kim olduğuna dair fikri yoktur. Kişisel bir tercihte bulunarak kendisine rol seçmeli ya da oyunu hemen terk etmelidir. Birey varoluşunu kendi verdiği özgür kararlar neticesinde yaratır ve böylelikle varoluş özü değil, öz varoluşu takip eder (Sartre, 2010: 16). Sartre'a göre birey varoluşunu meydana getiren eylemlerin seçimini yaparken *bulantı* adı verilen iç daralmasını yaşar ve bulantı insana hiçbir varlık nedeninin olmadığını hissettirir. Birey yaşadığı dünyada özgürdür ama hiçbir dayanağı yoktur. Bundan dolayı dünya düzensiz, pis ve insana karşı duran bir yapıdadır (Sartre, 2003:20). Bireyin içinde bulunduğu durumdan kurtulabilmesinin tek yolu kendi içinde gizlidir. Kendisini aşan birey, içinde bulunduğu durumdan kurtulabilir. Birey kendi kaderini kendisi çizmeli ya da yaşamaktan vazgeçmelidir. Birey, özgür olmadan kendi içerisinde bir bulantı yaşamaktadır. Bu bulantı aslında bireyi özgür kılma yolunda itici bir güçtür. Bulantı en temel kavram olarak, bireyi kendi kararlarını vermeye, bir anlamda bireyi var olmaya götürmektedir.

Birey, evrensel sorumluluk anlayışıyla kendi dünyasını yaratır ancak bu yaratım öncelikle bireyin mental ve fiziksel olarak eksik olduğunun keşfiyle başlar. Bireyin bunu görmesi onun kendi dünyasını kurarak kendisini var edecek olan değerlerin oluşumu bakımından hareket noktasını oluşturur (Demirdöven, 2006:16). Bu varoluşsal sorumluluk, varlığın kendini gerçekleştirilmesi hakkında düşünmek, kendi için, varlığın içinde doğduğu koşulları göz önünde bulundurmaya gerektirir. Birey yaşamının başından sonuna kadar kendi kararlarının dışında birçok sorunla karşı karşıya kalır. Bireyin yaptığı tercihler, içinde bulunduğu durumlar çerçevesinde anlamlı olmaktadır (Sartre, 1998b: 45-46).

İnsan bu kararlar içerisinde özgür olmaya karar verirse seçme şansını yitirir ancak öncelikle özgür olmayı seçmeli ve bunun sonucunda var olmalıdır. Var olmadan özgür olduğunu zannetmek bir anlamda yabancılaştırma. Birey kendi özgür kararıyla özgür olmamayı seçemez; tüm varlığını ve seçimlerini başka otoriteye teslim etmiş kişi kendini kandırılmış ve kendisine yabancılaştırmıştır. Yabancılaştırma bireyin özünün varoluştan önce gelmesi durumudur (Sartre, 2014: 69). Ancak tüm bu değişken durumlar her zaman bireyin inisiyatifinde olmayabilir. Birey belli koşulları içinde doğar, yaşar ve ölür. Bu koşullar çerçevesinde kendisini var eder. Bireyin hayatında değiştireceği ve değiştiremeyeceği şeylerin varlığı bundandır. Bireyin içinde doğduğu koşullar onun yazgısıdır. Bu yazgı, bireyin özgür olmasına engel koşullar içerebilir. Bireyin yazgısını değiştirebilmesi kolay değildir. Yazgının değişebilmesi için dayanılmaz olması gerekmektedir; eğer dayanılır olursa yazgının değişmesi imkânsız olabilir (Sartre, 1968: 80).

3. Albert Camus ve Varoluşçuluk

Varoluşçu felsefenin bakış açısına göre içgüdülerinin baskısı altında yaşamını sürdüren birey dünyanın bir karmaşa yeri olduğunun farkına varır bu da onu kendi anlamsızlığına götürür. Bu kesişme noktası, varoluşçuluk ve absürd felsefesinin kesişme noktası olarak görülebilir. Çünkü bakış açısı ve algılama tarzı aynı doğru üzerinde yer almaktadır (Akarsu, 1994:5). Bu anlamda varoluşçu felsefe açısından absürd önemli bir tartışma konusu olmuştur. Camus'de varoluş ve absürd kavramları açısından bakıldığında adı geçen felsefe konusunda önemli bir düşünür olarak karşımıza çıkmaktadır.

Varoluşçuluk 20. Yüzyıl'ın içinde bulunduğu karışık durumda, kendine, dünyaya ve ötekine yabancılaşmış bireyin, dünyanın saçma halinden kurtulma isteğinden doğmuştur. Bu ise Camus'nün absürd anlayışıyla paralellik arz etmektedir. Dünyanın anlamsızlığı karşısında yabancılaşmış birey bir çıkış yolu bulamaz ve böylelikle absürdden kurtulamaz. Bu anlamda absürd, bireye bir çıkış yolu bırakmaz. Varoluşçu felsefe ise bireyi bu absürd ve içinden çıkılmaz durumdan kurtarmaya çalışmaktadır. Varoluşçuluğa göre bireyin absürd, yabancı olmaktan kaçınabilmesinin yolu savaşmak, dolayısıyla kendini gerçekleştirmeye çalışmaktır. Varoluş kendini gerçekleştirme çabasıdır. Kendini gerçekleştiren birey, absürdden kurtulabilir ancak Camus'nün absürd felsefesine göre birey ne yaparsa yapsın absürdden kurtulamaz ve onunla uyum içerisinde yaşamaya mahkûmdur. Tek kurtuluş yolu ise başkaldırıdır. Camus ile diğer varoluşçu felsefeciler arasındaki fark burada gizlidir. Camus'nün asıl amacı bu dünyadaki yalnızlığı ve dünyanın aslında ne kadar anlamsız olduğunu ortaya koymaktır (Özdemir, 2012: 6). Camus bundan dolayı bir ropörtajında, varoluşçu olmadığını söylemektedir ancak eserlerinde varoluşçuluğu betimleyen birçok kavramla karşılaşmaktadır. Camus bir deneme, roman ve oyun yazarı olarak eserleri içinde her yerde görülebilen akıldışılık ile çağdışı insanın, en derinlerinde, çatışmasını sahnelediği ölçüde bir varoluş düşünürüdür. Bunu *Yabancı*, *Veba*, *Sisifos Efsanesi* ve *Başkaldıran İnsan* romanlarında görebilmek mümkündür (Colette, 2006:25).

Levent Bayraktar'a göre (2011:82):

Camus tek gerçek yol olarak başkaldırı felsefesini ve varoluşçu felsefenin canlı, devingen, ruh dolu, renkli, yaratıcı, düşündürücü ve kahredici temel taşı hem kişiliği hem tutum ve davranışları hem de düşünce ve yargılarıyla kesin bir biçimde ortaya koymuştur. Ali Osman Gündoğan da (2009:1) Camus'yü varoluşçu olarak nitelendirmiştir. Ona göre bütün Fransız varoluşçu filozoflar gibi Camus de, edebiyat ve felsefenin uyumlu bir biçimde birleştiği somut insan durumunun, soyut, kavramsal bir dilden çok, edebiyatın somut ve doğrudan betimleyici diliyle hareket ettiği söylenebilir; çünkü Camus için önemli olan insan ve insan hayatının varoluşudur.

Camus'yü Sartre'ın varoluşçu felsefesinden ayıran temel kavram absürd öğretisidir. Sartre'e göre absürd, dünyanın özünde bulunan ve bilincin olumsuzlayıcı etkinliklerden önce ortaya çıkan bir şeydir. Camus'ye göreyse absürd, doğrudan doğruya Tanrı'nın yokluğunun bir sonucudur. Ona göre, eğer Tanrı olsaydı absürd denen şeye izin vermezdi. Din olmadığında bireyin istek, ve arzularıyla dünya arasındaki çatışma en yüksek düzeyine ulaşmaktadır. Sartre, çağın ulaşılmamış gerçek felsefesi olarak nitelendirdiği Marxizm'i, bir yana bıraktığı bireyin sorunlarını ele alıp çözümlenmeye başlayınca, varoluşçuluğun kendinden ortadan kalkacağını iddia etmektedir. Diğer yandan Camus ise hiçbir eserini net bir şekilde bitirmemektedir. Örneğin onun eserlerinde, ölümden sonra ne olacağı belirsizdir. Salt bir gerçekliğin olanaklı olmadığı dünyayı insanın absürd olmasının nedeni olarak görmektedir. Buna göre absürd, salt varoluştan değil bilinçten kaynaklanan bir durumdur (İşler, 2001: 62).

Camus, başkaldırının bencil bir istek olmaması, genel olarak insanlığın özünden bahsetmesi konusunda varoluşçuluktan ayrılır. Camus eserlerinde bireyin bu dünyadaki önemini vurgulamaya çalışmakta; insan sorunlarıyla yaşamın sorunlarını bir arada tutup, eserlerinde bu sorunlara çözümler getirmeye çalışmaktadır. Camus'ye göre ilk olarak çözümlenmesi gereken sorun yaşamın yaşanılmaya değer olup olmadığıdır. O'na göre yaşamın içerisinde var olan insan sorunlarından daha önemli bir sorun yoktur. Buradan hareketle bireyin anlama çabası içerisinde yaşama yönelik tutumunu ortaya koyduğu, yaşam içerisinde duruşunu belirleyen bir başlangıç noktası belirler. Bu başlangıç noktasıysa absürddür (Akış, 2007: 34). Absürd, Sartre'a göre dünyanın özünde, kendisinde olan, dünyanın varlığıyla paralel olarak

ilerleyen bir durumken, Camus'ye göre Tanrısızlığın bir sonucudur. Yine Camus'ye göre absürd öğretisi bireyin tutum ve davranışlarını şekillendiren, dünyada nasıl davranacağı, yaşayacağı konusunda temel başlangıç noktasıdır.

3.1. Kavram Olarak Yabancılaşma

Bu başlık altında bireyin kendine, dünyaya, eylemlerine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşması Hegel, Marx ve Camus'nün görüşleri çerçevesinde irdelenecektir.

Yabancılaşma kavramı ilk kez J. J. Rosseau tarafından kullanılmıştır. Rousseau'ya göre aydınlanmayla gerçekleşen akılcı kültürün yükselişi bir zenginleşme değil, varoluşun kendine özgü amaçlarına karşı bir yabancılaşmadır. Rousseau aydınlanma çağında sanat ve bilimlere karşı suçlayıcı açıklamalarda bulunmuştur (Köktürk, 2006: 152).

Yabancılaşma kavramı Rousseau'dan sonra Hegel ve Marx'ta ortaya çıkmaktadır. Hegel'e göre insanlık tarihiyle yabancılaşma tarihi birdir. Yabancılaşma, insanın kendisini ya da kendisine ait bir parçayı kendisinden ilgisiz ya da kendisine düşman olarak görmesidir (Ağırman, 2009:96). Hegel'e göre; Mutlak Tin'in kendi mutlak bilgisine erişme sürecinde, önce kendisini doğa ve birey şeklinde iki görünüme ayırır. Kendine yabancılaşma sonrasında, yabancılaşmadan kurtularak kendine dönme sürecinde bireyin ortaya koyduğu etki iki yönlüdür. Maddi ve manevi gereksinimlerini karşılamak zorunda olan birey, bunları karşılamak amacıyla belli davranışlarda bulunur. Bu davranışlar sırasında birey; Tolan'ın deyişiyle (1996:285) "*kendisini, yani özünü, fiziksel nesnelere, toplumsal kurumlarda, kültürel ürünlerde dışsallaştırmaktadır*". Bu şekilde gelişen emeğin nesneleşmesi insanı kendisine yabancılaşmaktadır. Emeğinin nesneleşmesi sonucu birey, emeğinin ortaya çıkarttığı ürünü kendisine yabancı bir şey olarak algılamaktadır. Bu algılama, kendisini gerçekleştirmek ve hayatının öznesi olmak için davranışlarda bulunmak, kendisinin ortaya çıkarttığı ürünler tarafından yönlendirilen bir nesneye dönüşmesine neden olmaktadır (Cevizci, 2010: 1618).

Diğer taraftan Marx, kapitalist toplumda, yeni bir sömürü ve bağımlılık biçiminde ortaya çıkan ilişkilerin tamamına *yabancılaşma* adını vermektedir (Ağırman, 2009:97). Marx *yabancılaşmış emek* kavramından bahsetmektedir. Ona göre yabancılaşmış emeğin ilk evresi işçinin kendi ürününe yabancılaşmasıdır. Marx bu yabancılaşmayı insan-doğa ilişkisi çerçevesinde ele almaktadır. Marx'a göre doğa, bireye hem yaşamak hem de çalışmak için gerekli araçları temin etmektedir. Bu anlamda doğa birey için vazgeçilmezdir. Bu ikisi arasında içsel bir ilişki vardır. Ancak bu ilişkide bir çıkmaz vardır o da işçiyi emeğine, ürününe yabancılaştırır (Aydoğan, 2015:279).

"...işçi emeğiyle dışsal dünyaya, duygusal doğaya ne kadar çok sahip olursa, kendini iki bakımdan da yaşam araçlarından yoksun kılmış olur: ilkin, duygusal dışsal dünyaya gitgide onun kendi emeğine ait bir nesne olmaktan çıkar; sonrada dolaysız anlatımıyla yaşama aracı, fiziksel beslenme aracı olmaktan habire uzaklaşır." (Marx, 2014: 76).

İşçi, doğanın bu yaşam araçlarına sahip oldukça kendi nesnesinin kölesi durumuna gelmekte ve yaşam araçları üzerindeki, hâkimiyetini kaybetmeye başlamaktadır. Birey öncelikle kontrol mekanizmasıyken sonra kontrol edilen haline gelir. İşçinin nesnesine yabancılaşmasının sonucu olarak işçinin ürettiği ile kendisi arasında ters orantı oluşmaktadır. İşçi ne kadar çok üretirse o kadar yoksullaşır (Marx, 2014: 75).

Marx'ta yabancılaşmanın ikinci evresi üretim ya da üretim etkinliğinde görülen yabancılaşmadır. Birey bu üretim etkinliğinde doğayı sahiplenir onu kendi eseri olarak görür (Aydoğan, 2015:280). İlk olarak üretim etkinliği bireyin güçlerinin birlikte çalışmasının en önde gelen örneğidir. İkincisi doğayı ve doğanın dayattığı bütün sınırlamaları dönüştürerek bu güçlerin gerçekleştirmeleri için yeni olanaklar ortaya çıkarır. Üçüncüsü bir güç olarak bireyin potansiyellerinin geliştiği temel araçtır (Ollman, 2008: 223).

Marx'a göre kapitalist üretim ilişkileri bu üç ilişkiyi gerileterek ya da tersine çevirerek bireyi üretime yabancılaştırır. Bundan dolayı kapitalist üretim etkinliğini Marx, işçinin olumsuz etkilendiği bir şey olarak niteler. İşçi çalışırken mutlu ve gönüllü değildir. Gönüllü olmaması onun çalışmaya zorlandığını

gösterir. Onu çalışmaya zorlayan ise kapitalizmdir (Marx, 2014: 78). Buradan hareketle kapitalizm bireyi, bireyden ve insani özelliklerde soyutlayan bir durumdur. Marx'a göre işçi, öncelikle ürettiği ürüne, harcadığı emeğe ve bunun sonucunda diğer çalışanlara karşı yabancılaşmaktadır (Ağırman, 2009:97). Kapitalist tarzdaki üretim zanaatkarların ürettiği üründen farklı bir yapıdadır. Zanaatkarlar üretimin her evresinde aktif rol aldıkları için ortaya çıkan ürüne yabancılaşmamaktadırlar. Buna karşın kapitalist tarz üretim sürecinde bireyler, üretilen ürünün sadece belli bir parçasının üretiminde görev aldıklarından dolayı ortaya çıkan ürüne yabancı hale gelmektedirler.

Ollman'a göre (2006: 14-15) kapitalizmle birlikte öncelikle emeğe saygı kalmamıştır. Makineler olmadığına tek başlarına küçük atölyelerde ayakta kalan ustalar ortadan kalkmıştır. Bunların ortadan kalkması küçük esnafın işsizlik ve yoksullukla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Küçük esnaf ölmüş ama çeşitli fabrikaları olanlar daha da fazla yaşamaya başlamıştır. Kapitalizm paraya ve güce göre bir yaşam sunmaktadır. Bu da insanın kendine, topluma ve diğer insanlara yabancılaşma sebebidir. Özel mülkiyet haline gelmiş bu dünyaya ulaşması için artık tek yol, emek gücünü satmak ve artık daha da yabancılaşmış emek sürecinin içerisine girmektir. Kapitalizmin tüketime odaklı anlayışı beraberinde birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fabrikada üretilen metaller, makinelerin insanın yerini almasıyla işsizlik, yoksulluk ve küçük ölçekli diğer üretim hanelerin kapanmasına neden olmuştur. Bu durum karşısında bireyin kendine ve ortaya çıkan ürüne yabancılaşması kaçınılmaz olmuştur.

3.2. Camus'nün Absürd (Saçma) Kavramı ve Absürdden Kaçış Yolları

Türk Dil Kurumu'na göre absürd kelime anlamı, anlamdan yoksun olan, saçma, akıl dışı, akla aykırı, anlamsız, gibi anlamlara gelmektedir (TDK). Camus'ye göre dünya ile birey arasındaki ilişkinin sabit olmayışı, her ikisinin de değişken olması bireyin dünya hakkında açık bir görüş elde etmesine olanak vermemektedir. Hatta dünya olduğu gibi kalsa bile onunla kurulan ilişkinin sürekli değişim göstermesi mutlak bir gerçektir söz edilmesini imkânsız kılmaktadır. Buna göre Camus'nün absürd kavramına yaklaşımı Heidegger ve Sartre'in görüşlerinin aksine, var olanda ortaya çıkmamakta bilinçten kaynaklanmaktadır. Bu durumda bireyin olmadığı yerde ya da bilincin olmadığı yerde absürdden bahsedilemez. Absürdün ortaya çıkması için iki tarafa ihtiyaç vardır: insan ve dünya. Absürd, insanın dünyadan kopuşunun, onunla anlamlı ve özlemlerine uygun düşen bir ilişkiyi kuramayışının ifadesidir (Gündoğan, 1995:56-57).

Camus, Sisifos Efsanesi'nde (2004: 39) absürd konusunda şöyle yorumda bulunmaktadır:

Absürde evlilikler, meydan okuyuşlar, kinler, susuşlar, savaşlar ve hatta barışlar vardır. Bunların hepsinde absürdite bir karşılaştırmadan doğar. Öyleyse sunu söyleyebilirim ki, absürdite duygusu bir olgunun ya da bir izlenimin basit bir incelenmesinden doğmaz, ama o bir olgu ile belirli bir gerçek arasındaki, bir eylem ile o eylemi aşan bir karşılaştırmadan fıskırır. absürde, özü gereği bir kopuştur. O, karşılaştırılan unsurların ne birinde ne de diğerindedir. O, o unsurların karşılaştırılmalarından doğar.

Karşılaştırılan taraflardan birinin ortadan kalkması absürdün de ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Absürd ortadan kalktıysa ya insan ya da dünya ortadan kalkmıştır. Öyleyse absürd de her şey gibi ölümle bitmektedir. Artık bu dünyanın dışında absürd var olmayacaktır (Gündoğan, 1995: 57-58).

Camus'nün Sisifos Efsanesi'nin ana konusu absürd ve intihardır. Camus'ye göre "...sadece tek bir ciddi felsefi sorun vardır: İntihar. Hayatın yaşamaya değip değmediğine karar vermek felsefenin bu temel sorusuna cevap vermektir. Gerisi dünyanın üç boyutlu olup olmadığı, zihnin dokuz mu yoksa on iki kategorisi mi bulunduğu sonra gelir. Bunlar oyundur." (Camus, 1997:15).

Hayatın yaşamaya değip değmeyeceği felsefenin önemli soruların bir tanesidir. İntihar sorununa bir cevap bulmak aynı zamanda hayatın anlamını da çözmek demektir. İntihar metafiziksel değil, varoluşsal bir sorundur. Camus, bireyin öldükten sonra anlaşılamayacağı için intiharı çıkar yol olarak görmez. Camus, hayatı ne kadar absürd ve saçma bulsa da intiharı önermemektedir. Camus, absürd karşısında hayata bir anlam yüklemeye çalışıp hayatın yaşanmaya değer olduğunu kanıtlamak ister. İntihar ise bir başlangıç ya

da son değil, felsefenin temel taşıdır. Her şeyin merkezinde bulunur (Gündoğan, 1995: 59-60).

Camus'ye göre absürd ile absürd duygusu birbirinden farklıdır. Absürd duygusu, absürd oluşmadan önce ortaya çıkar. Absürd duygusunun ortaya çıkması için herhangi bir çabaya gerek yoktur. Absürd duygusunun ne zaman ve nerede ortaya çıkacağı bilinmez. Bu duygu bireyin kısmen hayata geçirdiğı eylemler ve gerektirdiğı düşünce tutumuyla açığa çıkabilir (Gündoğan, 1995: 64). Camus'ye göre hayatın monotonluğu ve mekanikliği bireye hem kendinin hem de diğer varlıkların anlamını sorguladır. Zamanın geçmesi, onun öldürücü bir unsur olarak algılanması ve geleceğin değiştirilemez oluşunun bilincine varılması, bireyin dünyada tek başına olması, kendine, dünyaya ve başkalarına yabancı oluşunun bilincine varılması ve ölümün zorunlu ve kaçınılmaz oluşu, ölümle birlikte her şeyin yok olacağı düşüncesi bireyde absürd duygusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Gündoğan, 1995:64). Fakat tüm bu çıkmazlara rağmen intihar seçilmemelidir. Camus'ye göre intihar kolaydır. Öteki türlü kendisine karşı olunan her şeyin öldürülmesi gerekmektedir (Camus, 1990:122-123).

Asıl başkaldırı intiharı seçmemektir. İntihar etmedikçe birey hayata başkaldırmış ve hayatın anlamını sorgulamış olur. Birey olaylara ve durumlara başkaldırır. Asıl başkaldırı yaşamaktır. Camus bu anlamda her seferinde 'Yaşamalı ama nasıl?' sorusunu sorar. Mademki yaşıyoruz, yaşadığımız süre boyunca mutlu olmaya, etrafımızda mutluluk yaratmaya çalışmalıyız. Mutluluk bir yerde ve her yerde hiçbir şey beklemeden dünyayı, insanları sevmektir (Camus, 2011: 5-6). Absürdden kaçma yollarından biri olan intihar Camus'ye göre bir çözüm değildir. İntihardan kaçarak yani başkaldırarak birey var olma savaşı vermelidir. Olaylara ve durumlara karşı hayatın sonunda ölüm olduğunu bilerek inadına yaşamalı ve mutlu olmayı hedeflemelidir.

Camus, absürdden kaçış yollarını umut, intihar ve başkaldırı kavramlarıyla açıklamıştır. Birey absürdden kaçmak ister. Bu kaçışı da öncelikle umut ile yapmak ister. Bu yeni bir hayat umududur. Yani din, Tanrı bu dünyadan sonra başka bir dünya özlemidir. Öyleyse umut, bu dünyayı ortadan kaldırıp onun yerine başka bir dünya koymak absürdü ortadan kaldırmak demektir. Fakat birey bilmediğı bir şeye nasıl umut bağlayabilir? Ütopik bir dünya umudu, bireyi gerçeklerden uzaklaştırabilir. Umudun ise bireyi geleceğe bağlamak ister. Akıllı bir kenara itip bireyi ahirete ya da Tanrı'ya bağlamak ister. Camus böyle bir düşüncüyü felsefi intihar olarak tanımlamaktadır (Gündoğan, 1995:77). Absürdün bilincine varan birey bu durumun üstesinden gelmek için yaşadığı kaderden öç almak ister. Bunu başkalarına zarar vermektense ziyade intihar ederek yapmak ister. Çünkü intihar Tanrı'nın istediğı zaman diliminde değil kendi istediğı zamanda yaşamına son vermek dolayısıyla bireyin kendinin Tanrı olması durumudur. Bireyin özgür olduğunu ve nihayet Tanrı olduğunu göstermek için intihar eder (Gündoğan, 1995:86). Fakat intihar, absürd karşısında bir çözüm yolu değil aksine absürdü olumlamaktır.

Umut ve intiharın absürd karşısında çaresiz kaldığı durumda devreye başkaldırı girer. Camus aslında gerçek çözümü başkaldırıda aramaktadır. Ona göre ne umut ne de intihar absürd karşısında varlık gösterebilmiştir. Bu anlamda dünyayı yok saymak yerine onunla yaşamaya bir şekilde uyum göstermek gerekmektedir. Camus'ye göre başkaldırı, umut ve intiharın tersine hem bilinci hem de irrasyonel dünyayı birlikte güvence altına alan biri olmazsa diğerinin de olmayacağını gösteren araçtır. Bu da absürdü yaşatmak anlamına gelmektedir (Gündoğan, 1995: 111). Çünkü "*onu yaşatan unsurlardan birini inkâr etmek, sorundan kaçmaktır. Yaşamak absürdü yaşatmaktır. Onu yaşatmak her şeyden önce ona bakmaktır.*" (Camus, 1997:76). Birey absürdün üstesinden gelmek için ne intihar ne de umut yolunu seçmelidir. Birey başkaldırarak absürd ile birlikte yaşamaya çaba göstermelidir. Yaşamın anlamsızlığı, monotonluğu ve mekanikliği karşısında kendine ve dünyaya yabancılaşan birey başkaldırarak bu duyguların üstesinden gelmeye çabalamalıdır.

4. Lo Straniero (The Stranger) Filminin Öyküsü

Albert Camus'un Yabancı adlı romanından 1967 yılında Luchino Visconti tarafından sinemaya uyarlanan filmde başkarakter Meursault'nun annesi hayatını kaybeder. Ölen annesinin haberini alan Meursault cenazesine gider annesinin arkadaşları üzgün ve ağlamaktadırlar ancak Meursault üzgün değildir son

derece normal davranışlar sergiler. Huzur evinin görevlisi kendisine kahve verdiğinde sigara eşliğinde kahvesini içer. Annesinin cenazesi sonrasında evine geri döner hiçbir şey olmamış gibi denize girer ve sevgilisiyle vakit geçirir. Genellikle kendisine sorulan sorulara kısa ve tek kelimelik cevaplar verir. Komşusu Raymond eşine şiddet uygulamaktadır ve ondan ayrılmak istemektedir. Meursault'dan yardım ister. Raymond'un eşinin abileri onu öldürmek isterler ve bunun için zaman kollarlar. Raymond ise Meursault ve sevgilisi ile deniz kenarında arkadaşlarının yanına tatile giderler ancak Raymond'u takip edenler Araplarda onlarla gelir amaçları Raymond'u öldürmektir. Raymond, Meursault ve arkadaşları sahilde gezmeye çıkmışken onları takip eden grup tarafından bıçaklanır. Raymond, Meursault ve arkadaşı kaçarlar ancak Meursault yeniden gezmeye çıkar ve Arap grupla yeniden karşılaşır ve içlerinden birini silahla öldürür. Filmin ikinci bölümü sorgu ve mahkeme bölümüdür. Meursault tutuklanır ve avukat tutup tutmadığını sorduklarında hayır cevabını verir. Sorgusunda Meursault'ya öldürdüğü adamla ilgili olmayan birçok soru sorulur. Özellikle annesini sevip sevmediğiyle alakalı sorular sorulur. Savcı Meursault'ya Tanrıya inanıp inanmadığını annesini neden huzur evine bıraktığı gibi sorular sorar. Mahkeme sürecinde tanıklar dinlenir ve huzur evinde kendisine kahve veren görevliden sevgilisine kadar herkes görüşlerini belirtir. Hâkim Meursault'nun ölüm cezasına çarptırılmasına karar verir. Aslında Meursault adamı öldürdüğü için değil düşüncelerinden dolayı ölüme mahkûm edilir. Meursault ölmeden önce kendisine gönderilen papazı reddeder kendisinin Tanrı'ya inanmadığını söyler. Sonunda ölüm olduğu için insanın 30 yaşında ya da 70 yaşında ölmesinin bir anlam ifade etmediğinden bahseder. Öldükten sonra hiçbir şeyin olmadığı sorusuna evet cevabını verir. Şafak vakti Meursault'yu idama götürürken kendisini huzuru hissetmektedir.

4.1. Karaktere İlişkin Sunumlar

Filmin başkarakteri Meursault olaylara ve durumlara vermiş olduğu tepkiler açısından diğer insanlardan farklıdır. Onun olay ve durumlara verdiği tepkiler genellikle düşük seviyede ve edilgendir. Olaylar sade ve tekdüze olarak ana karakterin bakış açısından gösterilmiştir. Buna göre anlatının girişinde Meursault annesinin ölüm haberini alır ve bu durum karşısında hiçbir üzüntü belirtisi göstermez. Ona göre öldükten sonra hiçbir şeyin olmadığı ve insanın kaç yaşında ölürse ölsün yaşamın sonunda ölümün olması onu üzüntü belirtisi göstermeye itmez. Bundan dolayı annesinin cenazesine giden Meursault, bakımevindeki yaşlı adamla konuşmasında rahat tavırları dikkat çekmektedir. Annesini görüp görmek istemediği sorulduğunda Meursault görmek istemediğini söyler. Cenazenin yanında kahve ve sigara içer. Ona göre annesi artık yoktur ve bu çok normal bir durumdur. Bu durum aslında Camus'nün absürd kavramıyla ve varoluş felsefesiyle ilgilidir. Varoluş felsefesine göre ölüm yaşamın bir parçası olarak doğal karşılanmalıdır. Meursault karakteri içinde durum böyledir. Annesini kaybetmesi onun için doğaldır ve yaşamın bir parçasını oluşturmaktadır. Birinin ölümüne üzülme aslında toplumsal bir pratiğin sonucudur. Camus'nün absürd felsefesinde de vurgulamış olduğu ölümden kaçışın olmaması bu durumu betimler. Cenaze sonrasında hiçbir şey olmamış gibi sevgilisiyle (Maire) birlikte vakit geçirmesi, denize girmesi ancak bütün bunların neticesinde mutluluk belirtisi göstermemesi ve yasta olmaması içinde bulunduğu dünyaya ve kendisine yabancılaşmış olduğunun göstergesidir. Meursault kendisi ile dünya arasına bir set çekmiş durumdadır. Annesinin cenazesinde Meursault'nun üzüntü duyduğu şey patronunun kendisine kızması ya da sürekli yolculuk yaptığından dolayı belinin ağrmasıdır. Eve gidip on iki saat uyumak istemesi de bir an önce eski hayatına dönmek istediğinin göstergesidir denebilir.

Şekil 1. Meursault annesinin cenazesi başında ve sevgilisiyle eğlenirken

Annesinin ölümü sonrasında hızla eski hayatına dönen Meursault sevgilisiyle vakit geçirir. Ancak

sevgiliyle arasında tuhaf bir ilişki vardır. Maire kendisini sevip sevmediğini sorduğunda buna verdiği cevapta tuhaftır: “*bu anlamsız bir şey ama sanırım seni sevmiyorum*” ya da farklı bir duygu yaşadığında “*kendimi mutlu hisseder gibi oldum*” diyerek aslında hiçbir duyguyu tam anlamıyla yaşayamadığını söylemektedir. Bunun yanında Maire’yi sevmediğini ama onun kendisiyle evlenmek istediği takdirde evlenebileceğini söyler. Çünkü ona göre evlilik ciddi bir şey değildir. Ona göre hiçbir şey ciddi değildir. Patronunun kendisini Paris’e gönderme istediğini geri çeviren Meursault’ya göre dünyaya ve kendisine yabancılaşan birey için dünyanın herhangi bir yerinde olmanın önemi yoktur. Ona göre insan hayatının değişmesi imkânsızdır. Karakterin hayatın anlamsızlığı içerisinde yaşanan durumlara tepkisiz kalması yine varoluşçu ve absürd felsefenin önemli vurgularından biridir. Yönetmenin karakter yapılanmasında Meursault yoluyla vermiş olduğu mesajda dünyanın boş, manasız, insanın hayatın ve toplumun saçma olduğudur. Ona göre yaşamın monotonluğu altında robotlaşmış bireyler olarak insanlar, tıpkı Meursault karakteri gibi ölümü bile rahatlıkla kabul edebilecek durumdadırlar. Bu durumda Camus’nün savunmuş olduğu varoluşçu felsefenin özünü paralellik göstermektedir. Bütün karakterlerin yaşantıları ve eylemleri Camus’nün savunmuş olduğu düşünceyle birleşince izleyici açısından da yaşam boş ve manasız görünmektedir. Bireyin toplumla uyum içerisinde olamaması yabancılaşmanın önemli bir ögesini oluşturur. Birey içinde yaşadığı topluma yabancılaşarak bir anlamda kendini oluşturmak ve gerçekleştirmek ister. Bu anlamda bu bir başkaldırıdır denebilir. Sartre’nin belirttiği gibi bireyin nedensiz sorunsuz ve anlamsız bir varlık haline gelmesi onu yalnız olmasına neden olmaktadır. Öyleyse birey dünyada özgür bir şekilde her şeyden Tanrı’dan, değerlerden bağımsız olarak kendi edimlerini gerçekleştirmeli kendini oluşturmalıdır. Meursault’ya göre ise durum tam olarak böyledir. Kendini toplumdan, hayattan insanlardan koparmış olan karakter, hayata, dünyaya kendine ve diğer her şeye yabancılaşmıştır. Ona göre hayat boş ve manasızdır. Onun için evlilik ya da biri ile birlikte olmanın ya da dünyanın farklı bir yerinde olmanın önemi yoktur. Birey tıpkı hücreye atılmış bir mahkûm gibi dünyada ölümünü beklemektedir.

Şekil 2. Meursault Arap’ı öldürmesi ve Savcının Meursault sorgusu

Komşusunun eşini dövmesi sonucu eşinin abilerinin onu öldürmek istemesi Meursault’nun adamlardan birini öldürmesiyle sonuçlanır. Öldürme işleminde hiçbir şey hissetmeyen Meursault, öldürme nedeni olarak kendisini terleten güneşin olduğunu ileri sürmektedir. Tutuklanan ve hapse atılan Meursault kendisini bir oyundaymış gibi görmektedir. Sorguda sorulan sorulara tembelliğinden cevap vermez. Verdiği cevaplarda da herhangi bir pişmanlık duymadığını söyler.

4.2. Meursault’nun Gözünden Yabancılaşma ve Absürd

Sorgulama ve mahkeme anlatının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Buna göre Meursault mahkemede bir Arap’ı öldürdüğü için değil yaşamış olduğu hayata ve etrafına yabancılaştığı için ceza alır. Mahkemede kendisine yöneltilen soruların neredeyse tamamı yaşamı üzerinedir, öldürdüğü Arap ile bir ilgisi yoktur. Mahkemede hâkim Meursault’ya annesini sevip sevmediği, Tanrı’ya inanıp inanmadığı gibi sorular sorar. Özellikle annesi ile ilgili sorular ön plandadır. Annesinin ölümüne üzülp üzülmeyişi sorulduğunda Meursault çok üzülmeyişi söyler. Annesini sevdiğini fakat bazen ölmesini istediği zamanlar olduğunu belirtir. Mahkemede Meursault’yu tanıyanlar hakkında şahitlik yaparlar. Mahkemede Meursault’ya ilk yöneltilen soru annesini huzur evine bırakıp bırakmadığıdır. Mahkeme baştan sona annesinin ölümü üzerine odaklanmaktadır. Görgü tanıklarının ifadeleri annesinin cenazesinde

Meursault'nun takınmış olduğu tavırlarla ilgilidir. Meursault'nun sevgilisine cenazeden sonra ne yaptıkları sorulduğunda güneşlenip denize girdiklerini, film izlediklerini söyler. Mahkeme boyunca Meursault'ya neredeyse öldürdüğü kişiyle ilgili hiç soru sorulmaz. Onun asıl ölüm cezasına çarptırılma nedeni hayata ve yaşama yabancı oluşudur. Aslında ölüm cezası alan cinayet değil Meursault'nun duygusuz oluşudur. Topluma ve hayata yabancılaşan bireyler toplum tarafından ötekileştirilerek yok edilmektedir. Meursault içinde aynı durum söz konusudur. Toplum tarafından kabul görmeyen davranışlar sergileyen, Tanrı'ya inanmayan birey o toplumda barınamaz ve yaşayamaz.

Ölüm cezası alan Meursault'nun Fransız ulusu adına bir meydanda başı kesilecektir. Meursault hücrede her şeyden emin bir şekilde beklemekte ve ölümü kabullenmektedir. Aslında içinde olan öfkeyi dindirmeye çalışmaktadır. Bu öfke dindiğinde geriye hiçbir şey kalmaz. Eski mutluluğuna geri döner çünkü artık umut etmekten vazgeçmiştir. Camus'nün absürdden kaçış yollarında dile getirdiği umut Meursault'nun vazgeçtiği umut kavramıyla aynıdır. Camus'nün felsefi intihar olarak nitelendirdiği umut, bireyin dünyaya, Tanrı'ya ve dine karşı beslediği, içinde bulunduğu dünyadan farklı bir dünyaya bel bağlama olarak nitelendirdiği umut kavramı Meursault'nun ölümü kabullenememesine neden olmaktadır. Fakat umut etmekten vazgeçen Meursault için artık geriye hiçbir şey kalmaz, eski hayatına ve mutluluğuna dönebilir. Toplum, Tanrı'yı ve hayatı geriye atmış Meursault'un aynı zamanda Tanrı konusunda söyledikleri ölüm cezası almasına neden olmuştur. Buna göre anlatıda Meursault'nun Tanrı'nın varlığı konusunda şöyle bir diyalog geçmektedir:

Savcı: Tanrıya inanıyor musun? Tanrı'nın varlığını inkâr etmeyen tek bir kişi bile yoktur. Herhangi bir şüphen olsaydı hayatın anlamsız olurdu, hayatın anlamsız olduğunu mu iddia ediyorsun?

Meursault: Evet

Savcı: Yaptıklarından dolayı üzgün müsün?

Meursault: Kesin olarak değilim biraz rahatsız oldum o kadar.

Verilen mesaj dünyanın boş anlamsız ve manasız olduğu, insanın hayatın ve toplumun saçma olduğudur. Yaşamın tekdüzeliği altında robotlaşmış, makineleşmiş duygularından arınmış olan insan tıpkı Meursault gibi ölümü kabul eder. Burada yönetmen Camus'nün varoluşçuluğunun özüne atıf yapmaktadır. Meursault hücrelerinde ölümü beklemektedir. Kendisine papaz gönderilir. Meursault ise papazı üç kez geri gönderir. Papaza söyleyecek bir şeyinin olmadığını ifade eder. İnsanın otuz yaşında ya da yetmiş yaşında ölmesinin arasında hiçbir fark olmadığını sonunda öleceğini söyler.

Papaz: Beni neden görmek istemiyorsun?

Meursault: Çünkü ben bir ateistim.

Papaz: Tanrı'nın olmadığını nasıl eminsin?

Meursault: Neden kafa yorayım? Bana çok önemli gelmiyor.

Papaz: Çaresiz olduğun için papazla böyle konuşuyorsun

Meursault: hayır çaresiz değilim.

Papaz: öldükten sonra hiçbir şeyin kalmayacağından emin misin?

Meursault: Evet. Hayatımdan eminim ölümünden de. Şu ana kadar emin olduğun tek şey beni bekleyen gerçektir. Annem ve dünya umurumda değil, özellikle de senin Tanrın. Marie'nin başkasını öpmesi, iyi arkadaş olmak vs. hiçbir şey önemli değil çünkü öleceğim sende öleceksin.

Şekil 3. Meursault karakteri mahkemede ve Meursault papaz ile görüşürken

Meursault'nun ölmeden önce söyledikleri yaşama, hayata, yabancılaşmaya, hayatın boş ve manasız olduğuna, herkese ve her şeye yabancılaşmasının, umut etmekten vazgeçerek ölümü kabullendiğinin kanıtıdır:

...Papaz gidince kendimi huzurlu hissettim. Gün ağarırken bir gemi sesi duydum. Benim için son bulan dünyada başkaları seyahate çıkıyordu. Annem aklıma geldi, şimdi hayatının sonunda neden nişanlandığını anlıyorum, neden yeni bir başlangıç yaptığını, orada hayatının sönüp gittiği o evde hazin bir avuntu gelmişti, ölüme çok yaklaştığını anlayınca büyük bir rahatlama duymuştu ve hayata yeniden başlamaya hazırdı. Onun için ağlamaya kimsenin hakkı yoktu bende yeniden başlamaya hazırdım huzurlu hissettim her şeyin tam olması ve kendimi yalnız hissetmemem için infazında büyük kalabalıkların olmasını ve beni aşığılayan uğultularla selamlamalarını istiyorum...

Meursault kendisini yabancılaşmış birey olarak görmemekte ve onun absürd duygular içerisinde olduğunu bilmemektedir. Fakat Meursault kendi içerisinde tutarlıdır. Bilinçli olarak ölümün kaçınılmaz olduğunu bilmektedir ancak buna mahkemenin karar vermesi ona göre absürddür. Annesinin ölümüne alışması gibi ölümlü olma düşüncesine de alışmıştır, hücrelerinde sigara içmemeye alışması gibi. Ölmeden önceki ruh hali karamsarlıktan ziyade mutluluk halidir. Son umudu ise ölümünde kendisini lanetleyen bir kalabalığın kendisini izlemeye gelmesidir.

5. Sonuç Yerine

Varoluşçuluk İkinci Dünya Savaşı ertesinde ortaya çıkan bir felsefi akımdır. Birey savaşlar, sanayileşme, hayatın monoton hale gelmesi, şehirlere göç gibi olgulardan etkilenmesi sonucunda içinde bulunduğu hayata ve kendisine yabancılaşmıştır. Bu anlamda bireye değer veren varoluşçu felsefe akımı ortaya çıkmıştır. Varoluşçuluğun önemli temsilcilerinden biri olan Sartre'nin varoluşçuluk fikirleri yine varoluşçu olarak nitelendirilen Camus'nün görüşlerinden absürd kavramına bakış noktasında farklılaşmaktadır. Camus'ya göre absürd kavramı Tanrının var olmamasından ve yaşamın kendisinden kaynaklanmaktadır. Ancak birey bu absürd durumlardan hayata başkaldırı yoluyla kurtulabilmektedir.

Lo Straniero anlatısında da Camus'nün yukarıda belirtilen görüşleri ile paralellik göstermektedir. Bu anlamda Meursault karakteri hayata ve kendisine yabancılaşmıştır. Olaylara ve durumlara vermiş olduğu tepkiler absürd felsefenin vurguladığı öğretilerle aynıdır. Yaşam ve ölüm kavramlarına Meursault karakterinin yaklaşımı, sonunda ölüm olan her şeyin boş olduğu, hayatın yaşanmaya değmeyen, monoton bir hayat olduğudur. Meursault karakterinin hapse olduğu gibi, bireyin de dünya içinde sıkışık kalmış ölümü beklemekte, mekanikleşmiş, robotlaşmış bir yaşam içinde oldukları görülmektedir.

Anlatıda ayrıca ötekileştirmenin belli kalıpları görülebilmektedir. Ötekileştirme kavramının kendisini zıttıyla var ettiğinden hareketle *biz ve öteki* dikotomisinden bakıldığında biz, toplumu temsil ederken öteki ise Meursault karakteriyle bütünleştirilmiştir. Toplumsal değer yargılarına uymayan, kendileri gibi olmayan her şeyi yok etme üzerine programlanmış toplum Meursault karakterini ölüm cezasına

çarpıtmıştır.

Meursault karakteri Camus'nün ele aldığı umut kavramının üstesinden geldikten sonra ölümü kabullenmiştir. Ölüm karakter için bir yok oluştan ibarettir, ötesi yoktur. İnsanın bu dünyada ölümlü olduğunu bilmesi, hayatı mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşama istediğini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre birey tüm absürd durumlara, yabancılaşmaya karşı hayatı mutlu bir şekilde sürdürme çabası içerisinde olmalıdır. Meursault karakteri de hayatını mutlu bir şekilde sürdürme çabasıdadır. Özetle dünya boş, manasız, birey, hayat ve toplum absürdden ibarettir. Yaşamın tekdüzeliği, monotonluğu bireyin ölümü bile rahatça kabullenmesine neden olmaktadır. Meursault karakteri de -Camus'nün varoluşçu ve absürd felsefelerinde ortaya attığı şekliyle- dünyanın yaşanmaz bir yer olduğu ve hayatın bu şekilde ilerlemesinin bireyi ölümün soğukluğunu bile kabul etmeye ittiğini vurgulamaktadır.

Kaynakça

Absürd Nedir? <https://sozluk.gov.tr/> erişim tarihi: 22.05.2020.

Ağırman, F. (2009), *Felsefi Bir Kavram Olarak Yabancılaşma: Rousseau, Hegel ve Marx Örneği*, ..Felsefe Dünyası, Sayı:49 s. 90-102.

Akarsu, B. (1994). *Çağdaş Felsefe*, İstanbul: İnkılap Yayınları.

Akış, E. (2007). *Albert Camus ve Jean- Paul Sartre' da Saçmanın Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi. Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı: Muğla.

Aydoğan, E. (2015). *Marx ve Öncüllerinde Yabancılaşma Kavramı*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 54, s.273-282.

Barrett, W. W. (2003). *İrrasyonel İnsan*, Çev: Salih Özer. Ankara: Hece Yayınları.

Bayraktar, L. (2011). *Albert Camus ve Yunus Emre'de Absürd Kavramı*, Felsefe Dünyası s: 81-101.

Blackham, H. J. (2005). *Altı Varoluşçu Düşünür*. Ankara: Dost Yayınları.

Camus, A. (1990). *Başkaldıran İnsan*. Çev: Tahsin Yücel. Ankara: V Yayınları.

Camus, A. (1997). *Sisifos Söyleni*, Çev.: Tahsin Yücel, İstanbul: Can Sanat Yayınları.

Camus, A. (2004). *Sisifos Söyleni*, Çev.: Tahsin Yücel, İstanbul. Can Sanat Yayınları.

Camus, A. (2011). *Yabancı*. Çev.: Vedat Günyol. İstanbul: Can Yayınları.

Cevizci, A. (2010). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

Colette, J. (2006). *Varoluşçuluk*, Çev.: Işık Ergüden, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Çiçek, H. (2003). *Yirminci Yüzyıl'da Bir İnsan Felsefesi Olarak Varoluşçuluk*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 5,172-183

Demirdöven, İ. H. (2006). *Filozof Olarak Jean-Paul Sartre. Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi Kaygı*, Güz (7), 7-20

Foulquie, P. (1998). *Varoluşçunun Varoluşu* Çev.: Yakup Şahan. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Gündoğan, A. O. (1995). *Albert Camus ve Başkaldırma Felsefesi*. Erzurum: Birey Yayıncılık.

Gündoğan, A. O. (2009). *Albert Camus*. Makalenin tam metnine <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Albert-Camus.pdf> adresinden ulaşılabilir.

İşler, E. (2001). *Yirminci Yüzyıl Fransız Romancılığında Usçuluğa Tepkiler*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:9 s. 59-64.

- Karakaya, T. (2004). *Jean-Paul Sartre ve Varoluşçuluk*, Ankara: Elis Yayınları.
- Kaufmann, W. (1997). *Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk*, Çev.: Akşit Göktürk, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köktürk, M. (2006). *Kültürün Dünyası Kültür Felsefesine Giriş*, Ankara: Hece Yayınları.
- Magill, F. (1992). *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı*, Çev.: Vahap Mutal. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Marx, K. (2014). *1844 El Yazmaları*. Çev.: Murat Belge. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Ollman, B. (2006). *Marxizm'e Sıra Dışı Bir Giriş*, Çev: Ayşegül Kars, İstanbul: Yordam Kitap.
- Ollman, B. (2008). *Yabancılaşma*. Çev. Ayşegül Kars. İstanbul: Yordam Kitap.
- Özdemir, Ö. (2012). *Albert Camus'nün Başkaldırı Felsefesinde Yabancılaşma Sorunu*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, Sistemik Felsefe ve Mantık Bilim Dalı: Denizli.
- Safa, P. (2007). *Edebi Akımlar ve Fikir Cereyanları*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Sartre, J. P. (1968). *Sanat, Felsefe ve Politika Üzerine Konuşmalar*, İstanbul: Çan Yayınları.
- Sartre, J. P. (1998a). *Özgür Olmak -Antisemitin Portresi-* Çev. E. T. Eliçin. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Sartre, J. P. (1998b). *Yöntem Araştırmaları*, Çev.: Serdar Kırkoğlu, İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Sartre, J. P. (1999). *Varoluşçuluk*, Çev. Asım Bezirci, İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, J. P. (2003). *Ego'nun Aşkınılığı: Fenomenolojik Bir Betimlemenin Taslağı*, Çev.: Serdar Kırkoğlu, İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Sartre, J. P. (2010). *Varoluşçuluk (Existentialisme)*, Çev.: Asım Bezirci, İstanbul: Say Yayınları:
- Sartre, J. P. (2014). *Varlık ve Hiçlik*, Çev.: T. Ilgaz ve G. Ç. Eksen, İstanbul: İthaki Yayınları.
- Taşdelen, V. (2010). *Ali Osman Gündoğan İle Felsefe ve Edebiyat İlişkisi Üzerine*, Bizim Külliye Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, Sayı: 46, s. 15 – 20.
- Tolan, B. (1996). *Toplum Bilimlerine Giriş*. Ankara: Adım Yayıncılık & Murat Kitap ve Yayınevi.